

ภาพแทนนิมิตดีและนิมิตร้าย ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

Representations of Good and Bad Event in Royal Chronicle of Ayutthaya Kingdom: Phan Chantanumat (Choem) Version

รัตติกาล เกื้อนชนะ / Rattikan Thueanchana

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

นราวิชญ์ นรธิ / Narawit Norathee

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University

รัตนาวดี ปาแปง / Ruttanawadee Papang

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Lecturer of the Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Pibulsongkram Rajabhat University

ปฐมพงษ์ สุขเล็ก¹ / Phathompong Suklek

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Assistant Professor Dr. of the Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Pibulsongkram Rajabhat University

วันที่รับบทความ 23 เมษายน 2567 / แก้ไขบทความ 17 กันยายน 2567 / ตอรับบทความ 21 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนนิมิตดีและนิมิตร้ายในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ผลการวิจัยพบว่า ภาพแทนนิมิตดีปรากฏ 4 ภาพแทน คือ ภาพแทนปรากฏการณ์ธรรมชาติมงคล ภาพแทนมนุษย์ที่ไม่ถูกทำร้าย ภาพแทนสัตว์มงคล และภาพแทนเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนภาพแทนนิมิตร้ายปรากฏเพียง 3 ภาพแทน คือ ภาพแทนปรากฏการณ์ธรรมชาติอวมงคล ภาพแทนสัตว์ที่เป็นอวมงคล และภาพแทนภูตผี ภาพแทนนิมิตดีและภาพแทนนิมิตร้ายมีลักษณะตรงข้ามกันมีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ของสังคมไทยที่สามารถตีความเพื่อสื่อถึงเหตุการณ์

¹ Corresponding author : p_0345043@hotmail.com

ที่จะเกิดขึ้นว่าเป็นเรื่องมงคลหรือเรื่องอวมงคล ภาพแทนนิมิตนี้จึงผ่านการตีความซึ่งยังคงสืบทอดมาถึงสังคมไทยปัจจุบัน

คำสำคัญ: ภาพแทน นิมิต พระราชพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยา พันจันทนุมาศ (เจิม)

Abstract

This research aimed at studying the representation of good and bad event in Royal Chronicle of the Ayutthaya Kingdom: Phan Chantanumat (Choem) Version. The result found that the good event had 4 representations were auspicious natural phenomena, unharmed human, propitious animals, and deity- holy things. The bad event had 3 representations were unlucky natural phenomena, unlucky animals, and ghosts. These both sides of event were contrary to each other because they related to the concepts of Thai society that interpreted them into good or bad ways. The representations of event interpreted were inherited to Thai society nowadays.

Keywords: representation, event, Royal Chronicle, Ayutthaya, Phan Chantanumat (Choem)

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อเรื่องลางบอกเหตุเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมความเชื่อของไทยที่มีมาตั้งแต่อดีต ปรากฏหลักฐานร่องรอยในวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ อาทิ พระราชพงศาวดาร ตำราพิชัยสงคราม บันทึกคำให้การ และวรรณคดีไทย ยกตัวอย่างข้อความในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ กล่าวถึงเหตุการณ์ลางบอกเหตุก่อนสมเด็จพระรามาธิบดีจะสวรรคตว่าเกิดลำแสงบนท้องฟ้า (พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์, 2544, หน้า 21) ดังว่า “ศักราช 891 เห็นอากาศนิมิตเป็นอินทร์ธนูแต่ทิศเหนือ ผ่านอากาศมาทิศพายัพ มีพรรณขาว” ซึ่งเหตุการณ์ต่อมาได้กล่าวว่า สมเด็จพระรามาธิบดีเสด็จพระที่นั่งหอพระแล้วคำวันนั้นพระองค์ก็สวรรคตตามลางบอกเหตุ หรือในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่แต่งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีเนื้อหาตอนหนึ่งกล่าวถึงลางบอกเหตุที่นางทองประศรีจะให้กำเนิดขุนแผน ว่านางฝันเห็นพระอินทร์นำแหวนเพชรมาให้ (เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเล่ม 1, 2554, หน้า 53) ดังว่า “นิมิตฝันว่านั่นว่าท้าวสหสนันย์ ถือนแหวนเพชรเม็ดใหญ่เหาะดั้นมา ครั้นถึงจึงยื่นแหวนนั้นให้ นางรับแหวนไว้ด้วยหรรษา” ขุนไกรผู้เป็นสามีจึงได้ทำนายว่าจะได้บุตรมียศศักดิ์และความกล้าหาญ ซึ่งต่อมาก็ได้ให้กำเนิดขุนแผนและเป็นไปตามคำทำนาย

ลางบอกเหตุข้างต้น ทั้งการเห็นลำแสงบนท้องฟ้า (อินทร์ธนู) และการฝันว่าพระอินทร์นำแหวนเพชรมาให้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นลางบอกเหตุที่บ่งบอกว่าเกิดสิ่งใดขึ้นในอนาคต หรือที่เรียกว่า

นิมิต ดังที่ ปรัชญา ปานเกต (2560, หน้า 578) ให้ความหมายไว้ว่า “เครื่องหมายกลางบอกเหตุ” ดังนั้น หากเป็นกลางบอกเหตุที่ บ่งบอกว่าเกิดเรื่องดีเรียกว่า นิมิตดี และหากเป็นกลางบอกเหตุที่บ่งบอกว่าเกิดเรื่องร้ายเรียกว่า นิมิตร้าย การนำเสนอข้างต้นยังเป็นการยืนยันให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องกลางบอกเหตุที่ปรากฏในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน

นิมิตที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทพระราชพงศาวดารที่เก่าแก่ที่สุด คือพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ แต่เนื่องด้วยมีข้อจำกัดที่เนื้อหาไม่ครบสมบูรณ์ ดังนั้น การศึกษานิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) จึงมีความน่าสนใจ เพราะเนื้อหามีความสมบูรณ์กล่าวถึงปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาจนถึงสงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ได้รับการชำระในปี พ.ศ. 2338 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังที่ กนกพัชรพรัตน์ เพียงตาธรรณรัตน์ นากานันต์ นาคทอง ปานิสสา เจริญสุข ออมสิน เกสร และปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2566) ศึกษาเรื่องนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) โดยได้วิเคราะห์รูปแบบการเกิดนิมิตว่าสามารถเกิดได้ 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบความจริง หมายถึงผู้คนรับรู้มนิตนั้นโดยตรง อาทิ สามารถมองเห็นทางตา สามารถได้กลิ่นทางจมูก สามารถได้ยินเสียงทางหู 2) รูปแบบความฝัน หมายถึงการรับรู้ทางความฝันเท่านั้น อีกทั้งยังได้จำแนกนิมิตเป็น 2 ลักษณะ คือ นิมิตดีและนิมิตร้าย ยกตัวอย่างนิมิตดีตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จไปทำศึกกับพระมหาอุปราชาได้เกิดนิมิตพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมา (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 306) ดังนี้ “ทอดพระเนตรเห็นพระสารีริกบรมธาตุเสด็จปาฏิหาริย์ ช่วงเท้าผลส้มเกลี้ยงมาแต่ทักษิณทิศเวียนเป็นทักษิณาวัดแล้วเสด็จผ่านไปอุดรทิศทรงปิติสร้านไปทั้งพระองค์” เมื่อเกิดนิมิตเช่นนี้ในยามออกศึกผลปรากฏว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นฝ่ายมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชา เป็นนิมิตในรูปแบบความจริงที่ผู้คนบริเวณนั้นสามารถรับรู้ด้วยการมองเห็นทางตา ยกตัวอย่างนิมิตร้าย ตอนก่อนที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 จะสวรรคตเกิดนิมิตมีลำแสงบนท้องฟ้า (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 223) ดังนี้ “ในเพลาราตรีภาคเห็นอากาศนิมิตเป็นอินทนู แต่ทิศเหนือผ่านทิศพายัพมีพรรณขาว อยู่มา ณ วัน 1๙⁴12 สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าเสด็จสวรรคต”

จากการศึกษางานเรื่อง ศึกษาเรื่องนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ข้างต้นนำเสนอได้ว่าได้ศึกษาเฉพาะรูปแบบการเกิดนิมิตเท่านั้นว่ามีรูปแบบการเกิดนิมิตอย่างไร และนิมิตใดเป็นนิมิตดี นิมิตใดเป็นนิมิตร้าย แต่มีสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การจำแนกนิมิตดีและนิมิตร้าย นอกจากการดูจากเหตุการณ์ที่ตามมาว่าเป็นเรื่องดีหรือเป็นเรื่องร้ายแล้ว น่าจะสามารถศึกษาจาก “ภาพแทน” ของนิมิตได้ ดังที่ได้ยกตัวอย่างไว้ อาทิ การนำเสนอถึงภาพพระบรมสารีริกธาตุ บ่งบอกว่าเกิดเรื่องมงคล ส่วนการนำเสนอลำแสงประหลาดบนท้องฟ้าบ่งบอกว่าเกิดเรื่องอวมงคลด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาพแทนนิมิตดีและนิมิตร้ายในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) เพื่อเป็นการต่อยอดการวิจัย อีกทั้งการศึกษาภาพแทนนิมิตดีและนิมิตร้าย

ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) นี้ อาจส่งผลต่อการแต่งวรรณกรรมในสมัยต่อมา และแสดงให้เห็นมโนทัศน์ของสังคมไทยที่เชื่อมโยงถึงภาพแทนสิ่งดีที่เชื่อว่าจะเกิดเรื่องมงคลขึ้นและเชื่อมโยงถึงภาพแทนสิ่งร้ายที่เชื่อว่าจะเกิดเรื่องอวมงคลขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาภาพแทนนิมิตดีและนิมิตร้ายในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

3. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาภาพแทนนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) ขั้นเตรียมการ การศึกษาภาพแทนนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) โดยมีขอบเขตเนื้อหา คือใช้หนังสือประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3 ตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2542

2) ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิมิต ลางบอกเหตุ ภาพแทน และพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

3) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ภาพแทนนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) โดยใช้กรอบแนวคิดของ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง นิมิตร้ายในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยได้จำแนกภาพแทนนิมิต ดังนี้

1. ภาพแทนของนิมิตดีบ่งบอกว่าจะเกิดเรื่องมงคลมี 4 ภาพแทน คือ
 - 1.1 ภาพแทนด้วยปรากฏการณ์ธรรมชาติมงคล
 - 1.2 ภาพแทนด้วยมนุษย์ที่ไม่ถูกทำร้าย
 - 1.3 ภาพแทนด้วยสัตว์มงคล
 - 1.4 ภาพแทนด้วยเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
2. ภาพแทนของนิมิตร้ายที่บ่งบอกว่าจะเกิดเรื่องอวมงคลมี 4 ภาพแทน คือ
 - 2.1 ภาพแทนด้วยปรากฏการณ์ธรรมชาติอวมงคล
 - 2.2 ภาพแทนด้วยมนุษย์ที่ถูกทำร้าย
 - 2.3 ภาพแทนด้วยสัตว์อวมงคล
 - 2.4 ภาพแทนด้วยภูตผี
- 4) ขั้นสรุป ผลการวิจัย อภิปรายผล ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

4. ผลการวิจัย

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) เป็นพระราชพงศาวดารมีเนื้อหาครบถ้วนครอบคลุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดในกรุงศรีอยุธยาเริ่มตั้งแต่แรกสถาปนากรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 1893 จนถึงเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 มีหลักฐานความเป็นมาดังปรากฏข้อความในบานแผ่นว่า “ศุภมัสดุ ศักราช 1157 ปีเถาะ สप्तศก สมเด็จพระบรมธรรมมิกมหาราชชาธิราชพระเจ้าอยู่หัว ผ่านถวัลราชย์ ณ กรุงเพทพวรวะดีศรีอยุธยา เสด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาททรงชำระพระราชพงศาวดาร” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 213) จากการเทียบศักราชตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมีการชำระพระราชพงศาวดารฉบับนี้ แต่อย่างไรก็ตามสันนิษฐานว่าพระราชพงศาวดารฉบับนี้น่าจะเขียนขึ้นก่อนที่จะมีการชำระพระราชพงศาวดารในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดังที่ อุบลศรี อรรถพันธ์ (2524, หน้า 105) ได้ศึกษาถึง การชำระพระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวว่า “เนื้อความตอนต้นของพระราชพงศาวดาร เป็นสำนวนเก่าที่อาจแต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือธนบุรี” พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ พันจันทนุมาศ (เจิม) จึงมีความสำคัญในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่และมีความครบถ้วนของเหตุการณ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งหนึ่งในนั้นคือเหตุการณ์ดีและเหตุการณ์ร้ายที่นำเสนอผ่านนิมิตอันเป็นลางบอกเหตุ ปรากฏการกล่าวถึงนิมิตหลายเหตุการณ์ สามารถจำแนกเป็นภาพแทนนิมิตดีและภาพแทนนิมิตร้าย ดังนี้

1. ภาพแทนนิมิตดี หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์ของลางบอกเหตุที่บ่งบอกว่าจะเกิดเรื่องมงคลขึ้นในอนาคต ปรากฏ 4 ภาพแทน สามารถอธิบายและยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ ดังนี้

1.1 ภาพแทนปรากฏการณ์ธรรมชาติมงคล หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ปรากฏการณ์ธรรมชาติแสดงออกมาเพื่อสื่อความหมายว่าจะเกิดเรื่องดีขึ้นในอนาคต ยกตัวอย่างดังนี้

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช (ครั้งที่ 1) ตอนสมเด็จพระเจ้าหงสาวดี ยกทัพจะมาทำศึกกับสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช ได้เห็นดวงอาทิตย์ แจ่มสว่างปราศจากเมฆหมอกดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีทอดพระเนตรดูบนอากาศ เห็นพระอาทิตย์แจ่มดวง หมดเมฆหมอก แล้วศิขมราชบินนำหน้าทัพ ครั้นเห็นสุภนิมิตราชฤกษ์ดังนั้น ก็ให้ลั่นฆ้องชัยอุโฆษแตรสังข์อินทเกร์ขึ้นพร้อมกัน ก็ตรัสให้ขับพลเข้าโจมตีทัพสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 236)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ขณะสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีกำลังยกทัพโจมตีกับสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช (ครั้งที่ 1) ในระหว่างยกทัพได้เห็นดวงอาทิตย์แจ่มสว่างเต็มดวง ปราศจากเมฆหมอกเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่น่าอัศจรรย์ด้วยเมฆหมอกเคลื่อนหายไปเห็นดวงอาทิตย์แจ่มสว่างไสวเต็มดวง

บนท้องฟ้า ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีเป็นฝ่ายมีชัยชนะ ดังที่มีการใช้คำว่า “ศุภนิมิต” โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เป็นมงคล

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังเคลื่อนทัพไปทำศึกกับพระมหาอุปราชา ได้ทอดพระเนตรเห็นดวงอาทิตย์แจ่มจรัสศรีมี ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“สมเด็จพระนเรศวรเป็นเจ้าเสด็จออกฤกษ์ ทอดพระเนตรเห็นมหาเมฆตั้งขึ้นมา แต่ทิศพายัพ แล้วกลับเคลื่อนคั่นกระจายอันตรายกันไป พระสุริยเทวบุตรจรัสแจ่มดวงใน ภาดลอากาศ” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 309)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า เกิดเหตุการณ์ที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังเดินทางไปทำศึกพระมหาอุปราชา ขณะพระนเรศวรมหาราชได้ฤกษ์ได้เห็นเมฆตั้งเค้าขึ้นแล้วสลายหายไปทันที ส่งผลให้เห็นแต่ดวงอาทิตย์แจ่มสว่างอยู่บนท้องฟ้าที่ไร้เมฆหมอก ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นฝ่ายมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชา โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เป็นมงคล

1.2 ภาพแทนมนุษย์ที่ไม่ถูกทำร้าย หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์โดยใช้ภาพของมนุษย์หรือบุคคลที่ไม่ถูกทำร้ายหรือปลอดภัยจากอันตรายแสดงออกมาเพื่อสื่อความหมายว่าจะเกิดเรื่องดีขึ้นในอนาคต ยกตัวอย่างดังนี้

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ตอน พระนารายณ์ราชกุมารเสด็จกำลังออกไปเล่นที่เกยเกิดเสียงฟ้าผ่าตรงพระราชวัง ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“พระนารายณ์ราชกุมารเสด็จออกไปเล่นที่เกย พระนมพี่เลี้ยงทูลห้ามก็ไม่ฟัง จะถวายพระกลดก็ห้ามเสีย พระนมพี่เลี้ยงจูงใจก็ต้องเล่นอยู่ด้วย พระองค์ยืนยุดเสาหลักชัยอยู่สนิ่งต้องหลักชัยแตกตลอดลงไปจนดิน พระนารายณ์ราชกุมารจะได้เป็น อันตรายหามิได้ พระองค์ยืนยุดหลักชัยทรงพระสรวลอยู่ตามประสาพระเยาว์ แต่พระนมพี่เลี้ยงสลบไปสิ้น” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 382)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พระนารายณ์ราชกุมารยืนจับเสาหลักชัยแล้วเกิดเหตุการณ์ฟ้าผ่าเสียงดังสนั่นลงมาที่เสาหลักชัยแตกเป็นรอยไปจนถึงดิน แต่น่าอัศจรรย์ที่พระนารายณ์ราชกุมารกลับไม่เป็นอันตรายใดๆ ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้ใน

เวลาต่อมาพระนารายณ์ราชกุมารได้ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แสดงถึงเป็นผู้มีบุญญาธิการ โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือมนุษย์ที่ไม่ถูกทำร้าย

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กำลังจะทำศึกกับกรุงหงสาวดี ฝันว่าได้ปราบจระเข้ใหญ่จนสำเร็จ ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระสุบินนิมิตว่า นำนองท่วมปามาฝ่ายประจิมทิศลุยชลธิ์เที่ยวไปพบมหาภูมิธวัชใหญ่ ได้สัประยุทธนาการ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประหารภูมิธวัชตาย ประทมนั้นขณะนั้นตรัสให้โหรทนาย พระโหราธิบดีกราบทูลทำนายว่าศึกครั้งใหญ่หลวง จะได้ถึงซึ่งมหายุทธหัตถี แต่ทว่าพระองค์ก็จะมีชัย จะลุยไล่ประหารปัจจามิตรข้าศึก” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 306)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ฝันว่าเดินลุยกระแสน้ำแล้วต่อสู้กับจระเข้ตัวใหญ่โดยที่พระองค์เป็นฝ่ายมีชัยชนะ อีกทั้งพระโหราธิบดีทำนายว่าจะชนะศึก การว่าต่อสู้กับจระเข้จนมีชัยชนะ ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นฝ่ายมีชัยชนะเหนือกรุงหงสาวดี โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือมนุษย์ที่ไม่ถูกทำร้าย

1.3 ภาพแทนสัตว์มงคล หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์ของสัตว์ที่เป็นมงคลแสดงออกมาเพื่อสื่อความหมายว่าจะเกิดเรื่องดีขึ้นในอนาคต ยกตัวอย่างดังนี้

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช (ครั้งที่ 1) ตอนสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีกำลังเดินทางไปทำศึกกับสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช ปรากฏว่ามिनกระบังน้าหน้าทัพ ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีทอดพระเนตรดูบนอากาศ เห็นพระอาทิตย์แจ่มดวงหมดเมฆหมอก แล้วศิขณราชบินนำหน้าทัพ ครั้นเห็นศุภนิมิตราชฤกษ์ดังนั้นก็ให้ลั่นฆ้องชัยอุโฆษแตรสังข์อันทเกริ่นพร้อมกัน ก็ตรัสให้ขับพลเข้าโจมตีทัพสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 236)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีกำลังเดินทางไปทำศึกกับสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเกิดปรากฏการณ์ที่มिनกระบังน้าหน้าทัพของสมเด็จพระเจ้าหงสาวดี ถือว่าเป็นนิมิตดี ดังที่มีการใช้คำว่า “ศุภนิมิต” การที่มिनกระบังน้าหน้าทัพ ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้พระเจ้าหงสาวดีเป็นฝ่ายมีชัยชนะ โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือสัตว์ที่เป็นมงคล

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงนำทัพออกศึกเมืองเมะตะมะได้ยินเสียงช้างร้องดังกึกก้อง ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็ทรงเครื่องสรรพนิลวัตถาลังการณวิภูษิต สำหรับขัตติยราชรถแล้ว เสด็จพระราชดำเนินขึ้นบนเกยทอดพระเนตรเห็นช้างพระที่นั่งทั้งสองซึ่งประทับอยู่นั้นยกวงขึ้นปราคาบลูบล้างาเบื่องขวา แล้วร้องก้องโกลนจนทันทันในพนัสแนวสีรเขต เป็นชัยนิมิต” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 345)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ขณะสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเตรียมเคลื่อนพลไปตีเมืองเมะตะมะเกิดปรากฏการณ์ช้างพระที่นั่งยกวงขึ้นแล้วลูบที่งาเบื่องขวา อีกทั้งยังร้องเสียงดังก้องสนั่นไปทั่วเขตแนวเขา ดังที่ใช้คำว่า “บังเกิดชัยนิมิต” เหตุการณ์ช้างยกวงมาลูบที่งาเบื่องขวาและส่งเสียงร้องดังก้องวาน ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชศึกชนะศึกสามารถตีเอาเมืองเมะตะมะได้สำเร็จ โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือสัตว์ที่เป็นมงคล

1.4 ภาพแทนเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์ของเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์แสดงออกมาเพื่อสื่อความหมายว่าจะเกิดเรื่องดีขึ้นในอนาคต ยกตัวอย่างดังนี้

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังเสด็จออกเดินทางไปช่วยราชการสงครามตีกรุงรัตนบุรีอังวะ เกิดเหตุการณ์พระบรมสารีริกธาตุเสด็จปาฏิหาริย์มีแสงสว่างเท่าลูกมะพร้าว ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“กอปรด้วยเพชรฤทธิ์ เสด็จทรงคชาธารพร้อมด้วยพยุหแสนยากรทอดพระเนตรเห็นพระบรมสารีริกธาตุเสด็จปาฏิหาริย์แต่บุรพทิศผ่านพระคชาธารไปโดยประจิมทิศเท่าผลมะพร้าวปอก แล้วจึงเสด็จยกทัพหลวงออกโดยประตู่ไชยแสน” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 280)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ขณะที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังเสด็จออกเดินทางไปช่วยราชการสงครามตีกรุงรัตนบุรีอังวะซึ่งเป็นแผนประทุษร้าย ระหว่างเดินทางนั้นได้เกิดพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาทำปาฏิหาริย์มีแสงสว่างเจิดจรัสเป็นดวงใหญ่เท่าลูกมะพร้าว การที่เห็นพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาปาฏิหาริย์ ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะว่าหลังจากเหตุการณ์นี้ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชไม่ได้รับอันตรายและมีชัยชนะเหนือผู้คิดปองร้าย โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตอนมีบัญชาให้สมเด็จพระเอกาทศรถยกทัพไปปราบพระยาตะนาวศรี ได้เห็นพระบรมสารีริกธาตุเสด็จปาฏิหาริย์แสงสว่างจรัสบนท้องฟ้า ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“เดชะพระบารมีสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ถ้ามีชัยแก่ข้าศึกครั้งใด ก็ให้เห็นศุภนิมิตประจักษ์ทุกครั้ง พอเพล 3 ยาม 7 บาท พระสารีริกธาตุใหญ่เท่าผลส้มเกลี้ยง เสด็จผ่านด้านตะนาวศรี มาแต่ทิศอุดรไปเฉียงอาคเนย์ พระรัศมีสว่างวาบไปทั้งอากาศและปฐพี” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 333)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ขณะสมเด็จพระเอกาทศรถยกทัพไปปราบพระยาตะนาวศรีได้ทอดพระเนตรเห็นพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาแสดงปาฏิหาริย์เกิดแสงสว่างจรัสวาบไปทั่วท้องฟ้าและแผ่นดิน การปรากฏพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาแสดงปาฏิหาริย์อย่างน่าอัศจรรย์ ถือว่าเป็นนิมิตดี ดังคำที่ใช้ว่า “ศุภนิมิต” เพราะหลังจากเห็นการนี้ สมเด็จพระเอกาทศรถสามารถปราบกบฏพระยาตะนาวศรีได้สำเร็จ โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ตอนพระญาติพระวงศ์ของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเห็นพระนารายณ์ราชกุมารมีสีกรอย่างอัศจรรย์ ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“ในปีนั้นพระราชเทวีประสูติพระราชบุตรองค์หนึ่ง พระญาติพระวงศ์เหลือบเห็นเป็นสีกร แล้วปกติเป็นสองกร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสแจ้งความเห็นมหัศจรรย์ก็พระราชทาน พระนามว่า นารายราชกุมาร” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 379)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า เหล่าพระบรมวงศ์ทั้งหลายได้เห็นพระกุมารมีสีมือแล้วกลับเป็นสองมือนั่งเดิม ซึ่งเสมือนกับองค์พระนารายณ์เป็นเจ้า จึงได้รับพระราชทานพระนามว่าพระนารายณ์ ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้ในเวลาต่อมาพระกุมารนี้ได้ครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ตอน สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงสร้างมหาปราสาทได้ขึ้นเห็นพระอินทร์ ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“ทรงพระกรุณาสร้างมหาปราสาททองคำหนึ่งสิบเบ็ดเดือนเสร็จ ให้นำมาว่า ศิริยศโสธรรมหาพิมานบันยังคในเพลากลางคืน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระสุบินนิมิต ว่า สมเด็จพระอินทราชา เสด็จลงมานั่งแท่นพระองค์ไสยาสน์ตรัสว่าบอกให้ตั้งจักร พยุหะ แล้วสมเด็จพระอินทราชาหายไป” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 379)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า สมเด็จพระเจ้าปราสาททองได้สร้างพระมหาปราสาทแล้วตั้งชื่อว่า ศิริยศโสธรรมหาพิมาน แต่เมื่อฝันเห็นพระอินทร์นั่งแท่นพระองค์ไสยาสน์แล้วพูดว่าให้ตั้ง จักรพยุหะ จากนั้นพระอินทร์ก็หายไป การที่ได้ฝันเห็นพระอินทร์ผู้เป็นเทวราชา ถือว่าเป็นนิมิตดี เพราะจากการเห็นการนี้ สมเด็จพระเจ้าปราสาททองแปลงชื่อพระมหาปราสาทใหม่ว่าจักรวัดไพฑูริย์มหาปราสาทตามคำทำนายของโหราพฤตจารย์ โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

2. ภาพแทนนิมิตร้าย หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์ของลางบอกเหตุที่บ่งบอกว่าจะเกิดเรื่องร้ายขึ้น ในอนาคต ปรากฏ 3 ภาพแทน สามารถอธิบายและยกตัวอย่างเหตุการณ์ประกอบ ดังนี้

2.1 ภาพแทนปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เป็นอวมงคล หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ธรรมชาติที่แสดงออกมาสื่อความหมายในรูปแบบของนิมิตร้ายหรือลางบอกเหตุร้าย ยกตัวอย่างดังนี้

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ตอนก่อนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถสวรรคตเกิด เหตุการณ์ไม่ปกติคือข้าวสารงอกเป็นใบ ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ พันจันทนมาศ (เจิม) ดังนี้

“เกิดอุบาทว์หลายประการ โคตกลูกตัวหนึ่ง 8 เท้า ไก่ฟักฟองตัวหนึ่งตกลูกเป็น 4 เท้า ไก่ฟักฟองคู่ขนตกลูก 6 ตัว อนึ่งข้าวสารงอกเป็นใบในปีนั้นสมเด็จพระบรม-ไตรโลกนาถเจ้าเสด็จสวรรคต อยู่ในพระราชสมบัติ 34 ปี” (ประชุมพงศาวดาร ฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 221-222)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า การเกิดเหตุการณ์เมล็ดข้าวสารงอกเป็นใบเป็นสิ่งผิดธรรมชาติ ดังที่ใช้คำว่า “เกิดอุบาทว์หลายประการ” ถือว่าเป็นนิมิตร้าย เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้ ในปีนั้น สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถสวรรคต โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เป็นอวมงคล

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ตอนก่อนที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 จะสวรรคตได้เห็น ลำแสงสีขาวบนท้องฟ้า ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ พันจันทนมาศ (เจิม) ดังนี้

“ในเพลารাত্রีภาค เห็นอากาศนิมิตเป็นอินทนูแต่ทิศเหนือผ่านทิศพายัพมี
พรรณสีขาว อยู่มา ณ วัน 1๙⁴12 สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าเสด็จสวรรคต อยู่ในราช
สมบัติ 34 ปี” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 223)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ก่อนสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 สวรรคต ได้เกิดลางแสงอินทนูสีขาว
บนท้องฟ้าพุ่งจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทิศตะวันตกเฉียงเหนือ การเกิดลางแสงสีขาวเช่นนี้ ถือว่าเป็นนิมิต
ร้าย เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าสวรรคต โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือปรากฏการณ์
ธรรมชาติที่เป็นอวมงคล

2.2 ภาพแทนสัตว์ที่เป็นอวมงคล หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์ของสัตว์ที่แสดงออกมาสื่อ
ความหมายในรูปแบบของนิมิตร้ายหรือลางบอกเหตุร้าย ยกตัวอย่างดังนี้

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ก่อนเหตุการณ์ให้ขุดศพเจ้าแก้วเจ้าไทเป็นอหิวา
ขึ้นมาเผา ได้เกิดเหตุการณ์ผิดปกติ คือ ม้าตกลูกศรยะเดียวแต่ตัวเป็น 2 ตัว 8 เท้า ไก่ฟักออกมามี 2 ศีรษะ
ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“ม้าขุนสุวรรณพินิจ ตกลูกศรยะเดียว ตัวเป็น 2 ตัว 8 เท้า เดินชิงศรยะกัน ไก่
พระศรีมโหสถ ฟักฟองตกลูกตัวเดียว 2 ศีรษะ” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก
เล่มที่ 3, 2542, หน้าที่ 214)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ได้การเกิดเหตุการณ์ผิดปกติ ม้าของขุนสุวรรณพินิจ ตกลูกมา
มีหัวเดียวแต่ตัวเป็น 2 ตัว เดินแย่งหัวกัน และไก่พระศรีมโหสถเมื่อฟักออกมามี 2 หัว เป็นเหตุการณ์ไม่
ปกติ ถือว่าเป็นนิมิตร้าย เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้ คือการขุดศพเจ้าแก้วเจ้าไทขึ้นมาเผาเพราะเป็น
อหิวาตกโรค ซึ่งอาจอนุมานได้ว่าเกิดเรื่องร้ายคือโรคระบาด โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือสัตว์ที่เป็นอวมงคล

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระยอดฟ้า ตอนเกิดเหตุการณ์ข้างหักเป็น 3 ท่อน และข้างร้องเป็นเสียง
คนร้องไห้ ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“สมเด็จพระยอดฟ้าเสด็จออกสนามพร้อมด้วยหมู่ขุนอำมาตย์มนตรีเฝ้าพระ
บาทยุคลเป็นอันมาก ดำรัสสั่งให้เอาช่างบำรุงกัน บังเกิดเหตุจินตนิมิต งาข้างพญาไฟนั้น
หักเป็น 3 ท่อน ครั้นเพลาค่ำข้างต้น พระฉันทันต์ให้ร้องเป็นเสียงคนร้องไห้ ประการ
หนึ่งประตูปิณฑุรงค์เป็นอุบาทว์” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3,
2542, หน้าที่ 225)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ขณะที่สมเด็จพระยอดฟ้าได้ปกครองบ้านเมืองนั้น เกิดเหตุการณ์ไม่
เป็นมงคล คือ งาของข้างพญาไฟนั้นหักเป็น 3 ท่อน อีกทั้งยังเกิดเหตุการณ์ข้างต้นส่งเสียงเป็นเสียงคน

ร้องไห้ ดังที่ใช้คำว่า “ทุจริตนิมิต” ถือว่าเป็นนิมิตร้าย เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้ แม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ มีความเสน่হারักใคร่พันบุตรศรีเทพ (ขุนวรวงศาธิราช) จนแม่อยู่หัวศรีสุดาจันทร์ให้ขุนวรวงศาธิราชสำเร็จราชการแทนสมเด็จพระยอดฟ้าและสำเร็จโทษสมเด็จพระยอดฟ้าในที่สุด โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือสัตว์ อวมงคล

2.3 ภาพแทนกุตผี หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์ของกุตผีวิญญาณ ที่แสดงออกมาสื่อความหมาย ในรูปแบบของนิมิตร้ายหรือกลางบอกเหตุร้าย พบเพียง 1 ตัวอย่าง ดังนี้

ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระรามาเมศวร ตอนก่อนสมเด็จพระรามาเมศวรสวรรคตได้ทอดพระเนตรเห็นผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วมานั่งขวางทางแล้วหายไป ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพัน จันทนุมาศ (เจิม) ดังนี้

“เพลาเย็นเสด็จไปพระที่นั่งมิ่งคลาพิเสก ท้าวสามลซึ่งตายแต่ก่อนนั้นนั่ง
ขวางทางเสด็จอยู่แล้วหายไป สมเด็จพระรามาเมศวรบรมบพิตรก็เสด็จสวรรคต อยู่ในพระ
ราชสมบัติ 6 ปี” (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้าที่ 217)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า ก่อนที่สมเด็จพระรามาเมศวรสวรรคต ได้ทอดพระเนตรเห็น ท้าวสามลที่เสียชีวิตไปแล้วมานั่งขวางอยู่ทางเสด็จแล้วหายไปอย่างน่าอัศจรรย์ ถือว่าเป็นนิมิตร้าย เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้ สมเด็จพระรามาเมศวรสวรรคต โดยการใช้ภาพแทนนิมิตคือกุตผี

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาภาพแทนนิมิตดีและนิมิตร้ายในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ภาพแทนนิมิตจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ ภาพแทนนิมิตดีและภาพแทนนิมิตร้าย ดังนี้

1. ภาพแทนนิมิตดี คือ หมายถึง ภาพหรือสัญลักษณ์ของกลางบอกเหตุที่บ่งบอกว่าจะเกิดเรื่องมงคล ในอนาคตเพื่อเป็นการเน้นย้ำถึงความสำเร็จหรือสร้างความเชื่อมั่นในสิ่งที่จะดำเนินการในอนาคต ปรากฏ เป็น 4 ภาพแทน คือ 1) ภาพแทนปรากฏการณ์ธรรมชาติมงคล อาทิ ท้องฟ้าปราศจากเมฆหมอก ดวงอาทิตย์แจ่มสว่างเป็นรัศมี 2) ภาพแทนมนุษย์ที่ไม่ถูกทำร้าย อาทิ เกิดฟ้าผ่าแต่กลับไม่เป็นอันตราย ฟันว่ามิชยชนะเหนือจระเข้ตัวใหญ่ 3) ภาพแทนสัตว์ที่เป็นมงคล อาทิ นกแร้งบินนำหน้าทัพ ช้างชูงวงลูบงา เบื้องขวาแล้วร้องดังกึกก้อง 4) ภาพแทนเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาทิ ฟันเห็นพระอินทร์ พระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาแสดงปาฏิหาริย์มีรัศมีเจิดจรัส

2. ภาพแทนนิมิตร้าย คือ ภาพหรือสัญลักษณ์ของกลางบอกเหตุที่บ่งบอกว่าจะเกิดเรื่องอวมงคลใน อนาคตเพื่อให้ระมัดระวังรอบคอบ ปรากฏเป็น 3 ภาพแทน คือ 1) ภาพแทนปรากฏการณ์ธรรมชาติ อวมงคล อาทิ ข้าวสารงอกเป็นใบซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติ การเห็นลำแสงสีขาวบนท้องฟ้ายามค่ำคืน

- 2) ภาพแทนสัตว์อวมงคล อาทิ ม้าตกลูกเป็น 2 ตัว แต่มีหัวเดียวร่วมกัน ไก่มี 2 หัว งามของช้างเกิดแตกหัก
- 3) ภาพแทนญาติ คือ เห็นผู้ที่ตายแล้วมานั่งขวางทาง

6. อภิปรายผลการวิจัย

การนำเสนอภาพแทนนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) มีความสอดคล้องคล้ายคลึงกับการนำเสนอภาพแทนนิมิตในวรรณคดีไทย เพียงแต่ภาพนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ไม่ปรากฏภาพแทนนิมิตร้ายที่น่าเสนอด้วยภาพแทนมนุษย์ที่ถูกทำร้าย ยกตัวอย่างความสอดคล้องกับวรรณคดีไทย อาทิ ภาพแทนนิมิตร้ายด้วยญาติ ในตอนสมเด็จพระรามเสวย ทอดพระเนตรเห็นท้าวสามลที่เสียชีวิตไปแล้วมานั่งขวางทาง หลังจากเหตุการณ์นี้ในเวลาต่อมาสมเด็จพระรามเสวยก็เสด็จสวรรคต ถือว่าเป็นนิมิตร้าย สอดคล้องกับ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2563, หน้า 129) ได้กล่าวถึงเรื่องรามเกียรติ์ ตอนกุมภกรณยกทัพไปรบกับฝ่ายพระรามปรากฏนิมิตร้าย ดังว่า “เหล่าญาติ มาสำแดงให้เห็นเดินสวนไปมาภายในกองทัพ” ซึ่งเป็นนิมิตร้ายส่งผลให้กุมภกรณเป็นฝ่ายพ่ายแพ้จนต้องเสียชีวิต

จากการศึกษาภาพแทนนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พบว่า ยังปรากฏภาพแทนนิมิตที่แตกต่างจากกรอบแนวคิดการนำเสนอภาพแทนในวรรณคดีไทยทั้งในนิมิตดีและนิมิตร้าย ลักษณะภาพแทนนิมิตดี พบ 1 ตัวอย่างที่แตกต่าง คือ การใช้ภาพแทนด้วยพระสุคนธ์ทกตกลงมาแต่เพดาน ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตอนสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเข้าพิธีราชาภิเษกมีพระสุคนธ์ทกตกลงมาแต่เพดานในโรงพระราชพิธี ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 391) ว่า “ในวันแรกตั้งพระราชพิธีนั้น เพลาค่า แล้วประมาณค่าสองทุ่มมีพระสุคนธ์ทกขาวบริสุทธิ์ตกลงมาแต่เพดานในโรงพระราชพิธีเป็นอัศจรรย์” ซึ่งถือว่าเป็นนิมิตดีบ่งบอกถึงบุญบารมีของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และลักษณะภาพแทนนิมิตร้ายพบ 1 ตัวอย่างที่แตกต่าง คือ การใช้ภาพแทนด้วยประตูลังเสียงร้อง ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระยอดฟ้า ตอนก่อนจะเกิดแผ่นดินเป็นทุรยศ ประตูโขยงตรึงเป็นอุบาทว์ ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3, 2542, หน้า 225) ว่า “สมเด็จพระยอดฟ้าเสด็จออกสนามพร้อมด้วยหมู่ขุนอำมาตย์มนตรีเฝ้าพระบาทบุคลเป็นอันมาก ดำรัสสั่งให้เอาช้างบำรุงงา กัน บังเกิดทุจจริตนิมิตงาช้างพญาไพนันหักเป็น 3 ท่อน ครั้นเพลาค่าช้างต้น พระฉัตถ์หันตให้ลร้องเป็นเสียงคนร้องให้ ประการหนึ่งประตูลังเสียงร้องเป็นอุบาทว์” ซึ่งถือว่าเป็นนิมิตร้าย ดังใช้คำว่า “ทุจจริตนิมิต” และ “อุบาทว์” เพราะหลังจากเหตุการณ์นี้เมื่ออยู่หัวศรีสุดาจันทรวางแผนให้ ขุนวรวงศาธิราชขึ้นครองพระราชสมบัติแล้วสำเร็จโทษสมเด็จพระยอดฟ้า

การกล่าวถึงภาพแทนนิมิตที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ยังมีความสอดคล้องกับอภินิหารโศภิตาที่เป็นตำราที่กล่าวถึงอุบาทว์ที่เทวดารักษาทิศทั้ง 8 สำแดงให้ปรากฏอาทิ ปรากฏนิมิตร้ายในสมัยรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 พระองค์นั้นมองดูอากาศในยามดึกเห็นอากาศนิมิตเป็นลำแสงอินทรีบนท้องฟ้า หลังจากเหตุการณ์นี้สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าก็สวรรคต ซึ่งสอดคล้องกับอภินิหารโศภิตา (ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, 2554, หน้า 876) ว่า “ราตรินเห็นอินทรีรูปร่างสว่างดุ ประจักษ์ในโพยมอากาศ” หมายถึง การเกิดลำแสงอินทรีสว่างในอากาศยามค่ำคือนั้นเป็นอุบาทว์ที่การบ่งบอกว่าเกิดเรื่องไม่ดี นิมิตร้ายหรืออุบาทว์นี้เกิดจากพระอินทร์เป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้น ดังที่ พิศนาคะ ศรีสุลา (2555, หน้า 28) ได้ศึกษาเรื่อง เทวดารักษาทิศในอภินิหารโศภิตา กล่าวว่า “การเห็นสายรุ้งซึ่งมีรูปร่างกลางท้องฟ้าในเวลากลางคืน สายรุ้งนั้นมีความสัมพันธ์กับพระอินทร์”

อีกทั้งในสมัยรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 เกิดเหตุการณ์นิมิตร้ายหรืออุบาทว์ คือ ม้าตกลูกศรยะเดียวตัวเป็นสองตัว หลังจากเหตุการณ์นี้ เกิดเหตุการณ์ไม่สงบสุข สอดคล้องคล้ายคลึงกับอภินิหารโศภิตา (ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน 2554, หน้า 789) ว่า “ม้าคลอดตัวเดียวสองหัว คราเดียวสองตัว ก็ดีพิบัตินานา” เชื่อว่าเป็นอุบาทว์ของพระยม เพราะมีความสัมพันธ์กับความตาย ดังที่ พิศนาคะ ศรีสุลา (2555, หน้า 29-30) ได้กล่าวว่า “ม้าคลอดลูกออกมาสองหัว... การที่ม้าคลอดลูกออกมาสองหัวนั้นเกี่ยวข้องกับความตายทางอ้อมเพราะเป็นลักษณะที่ผิดปกติของม้า และม้าที่มีลักษณะผิดปกตินี้มักจะเสียชีวิตเร็ว”

สำหรับภาพแทนนิมิตดีในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ที่น่าสนใจ คือ ภาพแทนเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นำเสนอผ่านพระบรมสารีริกธาตุปรากฏหลายตอน อาทิ ตอนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกำลังนำทัพทำศึกกับพระมหาอุปราชา ได้เห็นพระบรมสารีริกธาตุเสด็จมาแสดงปาฏิหาริย์ลอยบนท้องฟ้าเปล่งรัศมีสว่างจ้า หลังจากเหตุการณ์นี้ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นฝ่ายมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชา การได้เห็นพระบรมสารีริกธาตุจึงเป็นเรื่องมงคลเป็นนิมิตดี ดังที่ พระมหาสมชาย ธีรปภาโส (2546, หน้า 74) ได้กล่าวถึงความเชื่อของสังคมไทยที่มีต่อพระบรมสารีริกธาตุว่าเป็นสิ่งมงคลสูงสุดว่า “เมื่อประเทศไทยรับเอาพระพุทธศาสนามาประเพณีปฏิบัติในการดำเนินชีวิตแล้ว ยังได้รับเอาวัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับการบูชาของอินเดียมาด้วย โดยยึดเอาพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธรเจ้า”

ภาพแทนนิมิตดีและนิมิตร้ายนี้บางส่วนยังสืบทอดมาถึงสังคมไทยปัจจุบัน อาทิ การฝันว่าฟันหักหรือฟันหลุดมีความเชื่อว่าเป็นฝันร้ายซึ่งตรงกับภาพแทนมนุษย์ที่ถูกทำร้าย มักมีคำทำนายว่าจะเกิดการสูญเสีย ในทางกลับกันหากฝันถึงเทวดานางฟ้าเชื่อว่าเป็นฝันดีซึ่งตรงกับภาพแทนเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักมีคำทำนายว่าจะโชคดี หรือปรากฏในวรรณกรรมปัจจุบันที่ยังคงนำเสนอฝันร้ายผ่านฉากแก้วหล่นแตกแล้วตัวละครเก็บเศษแก้วแล้วแก้วบาดมือจนเลือดออกเป็นการบ่งบอกว่าเกิดเรื่องร้ายขึ้นซึ่งตรงกับภาพแทนมนุษย์ที่ถูกทำร้าย ยกตัวอย่างในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างตัวร้ายกับนายตัวแสบ (SunSx [นามแฝง],

2561, <https://www.tunwalai.com>) กล่าวถึงลางบอกเหตุร้ายด้วยการสร้างให้ตัวละครทำแก้วแตก แล้วยกแก้วบาดมือจนเลือดออก ดังว่า “พอตีผมนอนไม่ค่อยหลับเลยเดินลงมาน้ำกิน ตอนที่หยิบแก้ว ได้ยินเหมือนเสียงใครเรียกชื่อ ผมเลยตกใจทำแก้วหล่นแตก พอก้มลงไปเก็บก็เลยโดนมันบาดมือเข้า’ ผมบอกพร้อมกับชี้ไปที่บริเวณแก้วแตก” ถือว่าเป็นนิมิตร้ายเพราะในเวลาต่อมาตัวละครนี้ได้ประสบอุบัติเหตุถูกรถชนบาดเจ็บสาหัส

การศึกษาภาพแทนนิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) จึงแสดงให้เห็นถึงภาพแทนที่ปรากฏทั้งนิมิตดีและนิมิตร้ายผ่านเหตุการณ์ในเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการนำเสนอเรื่องนิมิตยังปรากฏในเอกสารประเภทวรรณคดีไทย วรรณกรรมปัจจุบัน หรือแม้กระทั่งตำรา ถึงแม้รายละเอียดจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะของงานเขียน ดังที่บางภาพแทนนิมิตในพระราชพงศาวดารมีความแตกต่างจากกรอบแนวคิดการนำเสนอภาพแทนที่ศึกษาจากในวรรณคดีไทย แต่สิ่งหนึ่งที่สอดคล้องกันคือได้สะท้อนวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องนิมิตลางบอกเหตุ การรับรู้ถึงนิมิตไม่ว่าจะในรูปแบบความจริง อาทิ ได้เห็น ได้ยิน หรืออาจจะในรูปแบบความฝัน ยกตัวอย่าง การฝันว่าสู้รบกับศัตรูแล้วเป็นฝ่ายชนะมีชัยเหนือศัตรูย่อมถูกตีความว่าเป็นเรื่องมงคลจะเกิดสิ่งดีในอนาคต แต่ถ้าฝันว่าสู้กับโจรแล้วเป็นฝ่ายพ่ายแพ้หรือโดนโจรฟันแขนขาดทั้งสองข้างย่อมถูกตีความว่าไม่ใช่เรื่องดีอาจเกิดเหตุร้ายในอนาคต ภาพแทนหรือสัญลักษณ์สำหรับการตีความเหล่านี้อาจเกิดจากความรับรู้อย่างแพร่หลายในอดีตและมีความแม่นยำของผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจนบันทึกไว้เป็นตำราการเกิดนิมิต อาทิ เรื่องอาทิให้โพธิบาท แล้วอาจส่งผลต่อ ความเชื่อเรื่องนิมิตตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร จนแพร่กระจายสู่การนำไปเป็นกลวิธีหนึ่งของการแต่งวรรณคดีไทย และเรื่อยมาจนถึงการแต่งวรรณกรรมปัจจุบัน ดังปรากฏการใช้ภาพแทนมนุษย์ที่ถูกทำร้าย คือ การใช้ภาพการถูกแก้วบาดนิ้วตัวละครในนวนิยายออนไลน์ข้างต้น ถึงแม้จะเป็นเพียงงานเขียนประเภทบันเทิงคดี แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ผู้แต่งคือส่วนหนึ่งของสังคมไทยปัจจุบันที่รับรู้และยังนำเสนอถ่ายทอดภาพแทนนิมิตเช่นนี้ลงไปในงาน สอดคล้องกับ ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2549, หน้า 818) กล่าวถึงการใช้ความฝันเพื่อบอกเหตุการณ์ในอนาคตมาใช้ในวรรณคดีไทยรวมถึงวรรณกรรมปัจจุบันว่า “กลวิธีนี้ใช้กันมานานแล้วในหมู่กวีไทย แต่ก็ยังคงเป็นที่นิยมใช้กันอยู่ เพราะใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เรื่องน่าอ่าน ชวนให้ติดตาม ด้วยเหตุนี้ การใช้ความฝันเป็นกลวิธีสำคัญในการดำเนินเรื่อง จึงน่าจะยังคงมีอยู่ต่อไปในวรรณกรรมไทยปัจจุบัน และในวรรณกรรมที่จะแต่งต่อไปในอนาคตตราบเท่าที่กวีและคนอ่านยังคงมีความคิดความเชื่อเรื่องความฝัน”

อย่างไรก็ตามภาพแทนอาจจะไม่ใช่เพียงภาพที่ถูกนำเสนอออกมาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการสื่อสารทางความหมาย ดังที่ นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์ (2559, หน้า 13) กล่าวว่า “ภาพแทนไม่ใช่เพียงภาพแต่เป็นกระบวนการสื่อความหมายซึ่งเกิดขึ้นทั้งกับผู้รับและผู้ส่งสาร เนื่องจากก่อนที่จะสื่อสารหรือสร้างความหมายให้เกิดเป็นภาพออกมา ผู้สื่อจะต้องเกิดความคิด มโนทัศน์ หรือภาพในหัวสมองบางอย่าง ซึ่งต้องผ่านการตีความโลก วัตถุ เหตุการณ์เหล่านั้นในฐานะผู้รับสารมาก่อน จากนั้นจึงนำเสนอสู่

กระบวนการ ทางภาษา เช่นกันกับผู้รับก็ต้องมีความคิดบางอย่างที่สอดคล้องตรงกับภาพที่ถูกส่งมา เพื่อตีความ ทำความเข้าใจภาพนั้น กระบวนการของภาพแทนจึงเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม” ภาพแทนนิมิตจึงเป็นภาพแทนที่ส่งผลให้ผู้เห็นหรือผู้สัมผัสได้คาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตว่าจะเกิดเรื่องที่เป็นมงคลหรืออวมงคลขึ้น ด้วยการใช้ภาพแทนที่สื่อสารผ่านการตีความด้วยการเชื่อมโยงกับโน้ตส์ ค่านิยมของสังคมไทย

7. ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาภาพแทนนิมิตและนิมิตร้ายในวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ อาทิ วรรณกรรมปัจจุบัน วรรณกรรมแปล วรรณกรรมพื้นบ้าน รวมถึงวรรณกรรมมุขปาฐะในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมและยุคสมัย แล้วนำผลการศึกษามาอภิปรายถึงความสอดคล้องและความแตกต่างของภาพแทนนิมิตและนิมิตร้าย

8. บรรณานุกรม

- กนกพรวรรัตน์ เพียงธารนรัตน์ นากานต์ นาคทอง ปานิสสา เจริญสุข ออมสิน เกสร และปฐมพงษ์ สุขเล็ก. (2566). นิมิตในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*, 15(1), 43-54.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2549). ความฝันกับเหตุร้ายในวรรณคดีไทย. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 31(3), 799-819.
- นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์. (2559). การนำเสนอภาพแทนความตายในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัยระหว่าง พ.ศ. 2547-2556. ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฐมพงษ์ สุขเล็ก. (2563). นิมิตร้ายในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. *วรรณวิทัศน์*, 20(2), 105-137.
- ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน. (2554). (พิมพ์ครั้งที่ 7). อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่มที่ 3. (2542). สำนักวรรณกรรมประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- ปรัชญา ปานเกตุ. (2560). *ศัพทานุกรมวรรณคดีไทย*. พิมพ์คำ.
- พระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง). (2546). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. (2544). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- พิรภัทธ์ ศรีตุลา. (2555). เทวตารักษาทิศในอาถิไถ้โพธิ. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 19(1), 21-38.
- เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เล่ม 1. (2554). กรุงเทพฯ: เพชรกระรัต.

อุบลศรี อรรถพันธุ์. (2524). *การชำระพระราชพงศาวดารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า-
จุฬาโลก*. ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

SunSx [นามแฝง]. (2561). *คุณชายตัวร้ายกับนายตัวแสบ*. ค้นเมื่อ 8 เมษายน 2567,
จาก <https://www.tunwalai.com/chapter/1790799>